

Çarşema Zîpa

rêwitiyek li ser kevneşopiyêke
çandî ya kurdan

Ve pirtûk di çarçoveya Bernameya Yekitiya
Ewropayê ya Ramana Sivil de bi piştgirîya Yekitiya
Ewropayê ve hatiye amadekirin. Berpirsiyarîya
naveroka vîa Komeleya Hunerî û Jiyana Ekolojîk ya
Mordemê ye û dîtinên YE'yê nişan nade.

nivîskar / yazar / writer

Barîş Işık, Recep İçen

têkilî / îletîşim / communication

labhubproject@gmail.com
instagram @labhubproject
niskhuner@gmail.com
mordemsanat.hnr@gmail.com
sanesindeperformans@gmail.com

Avrupa Birliği
sivil
dűşűn

"Vê pirtűk di çarçoveya Bernameya Yekitiya Ewropayê ya Ramana Sivil de bi piştgirîya Yekitiya Ewropayê ve hatiye amadekirin. Berpirsiyarîya naveroka vê Komeleya Hunerî û Jiyana Ekolojîk ya Mordemê ye û ditinên YE'yê nişan nade"

"Bu Kitap Avrupa Birliđi Sivil Dűşűn Programı Kapsamında Avrupa Birliđi Destegi ile Hazirlanmistir. Içerigin Sorumluluđu Tamamiyla Mordem Sanat ve Ekolojik Yaşam Derneđi Aittir ve AB'nin Görűşlerini Yanisltmamaktadir"

"This book was produced with the financial support of the European Union within the framework of European Union Sivil Dűşűn Programme. Its contents are the sole responsibility of Mordem Sanat Ve Ekolojik Yaşam Derneđi and do not necessarily reflect the views of the European Union"

2024

3

Kurdî

17

Türkçe

31

English

Rêwîtiyek Li Ser Kevneşopiyeke Çandî ya Kurdan

“Daxwaza lêgerîna bersiva pirsên li ser hebûn û çarenûsa mirovî di zayîna hunerê de roleke giring listîye.”

Huner hêmanek e ku jiyane bi dest dixwe, her tiştê ku jiyane bi dest xistî dibe civakî. Hevgirtin û bihevrapûnê xurt dike. Di destpêkê de huner û şahî bi hev ve girêdayî ne û ji hev serbixwe nayên hesabandin. Kurd jî; bi rituelên wekî Duzgun Baba, Gırnewas, Genimdirun, Çarşema Zîpa, Newroz, Serê Salê, Beran berdan, Berxbir û hwd dijîyan. Dewlemendiya folklor û edebiyata devkî ya di nav kurdan de him di pêkhatina pêkhatayên civakî yê mirovên şahiyê de hem jî di temsiliyeta wan de kedeke mezin daye.

Mirovên neolitik(seretayî) yê şahiyê bawer dikirin ku her dawî destpêkek e. Her mirin zayînek e; her jidayikbûn jî bo mirineke nû amadekariyek e. Bi rastî, di xwezayê de bi vî rengî bû. Bihar zayîn bû, havîn zêdebûn bû, payîz pîrbûn û kêmbûn û zivistan jî mirin bû. Ev nîzama xwezayê li ser esasê pêşketina xwe ya pêwîst di ayîn û cejnên wan de xuya dibû. Ev rituel û listokên şahiyê di bîranînên wan de pêş ketin heta ku tirs bi rêzgirtina ji hêzên xwezayê re tevlihev bû. Bi vî rengî, duayên baranê, ayîna adanî û listikên jîyan-mirine derketin holê.

Mirovên Şahiyê; Têkiliyên hilberinê, ol, efsûn, cejn, teqlid û huner, her çendî cewherê xwe pir hovane be jî, bi hev ve girêdayî ne. Ev pêwendîya di destpêka şahiyê de derûniya çanda listikê û têkiliyên ku mirov bi xwezayê re saz dike pêk tîne. Ew listikek e ku ji hêla nêçîrvanekî ve tê teqlidkirin ku çermê ajalekî li xwe dike da ku diyar bike dema jî nêçîrê vedigere nêçîra xwe çawa kiriye.

Şahî an jî civakîbûna hunerê û taybetmendiya xwemalbûna gel rastiyeke ku nayê inkarkirin. Kesên li qada şahiyê xwe di hunerê de dibînin dikarin ji hest û ramanên xwe bipirsin. Ew dikarin xwe li vir bibînin û xeyal bikin; Ew dikarin îro xwe bibînin û dehatûya xwe xeyal bikin. Lewma mirov; ew ne bi tenê dikarin xwe û yên din jî nas bikin, her weha dikarin pênasê bikin. Şahî û civakîbûna hunerê ji me re dibe alîkar ku li şûna ku em li bendê bin, em dikarin dehatûya xwe ava bikin.

Piştî ku bi kurtasî li ser destpêka hunerê û pêwendîya di navbera şahiyê û civakê de raweste, mirov dikare bibêje; Huner berhemêke civakî ye û her tim xwedî wê hêza rêberîya civakan e. Vê hêzê bi estetizekirina norman bi dest dixê ku berê ji civakê wergirtiye. Dema em li sosyolojiya Şahiyê an jî Hunerê dinêrin; Em dibînin ku pêdivîya wê bi hevkarîya civakî heye û girêdana di navbera hilberîner û xerîdar de giring e.

Jerzy Grotovsky dibêje: "Stranên kevneşopî wekî asansoreke seretayî kar dikin da ku dakevin laşê însinktuêlî. Her tim yekitiya laş-stran heye, çi carî nabe stranên ku ji pêlên jiyane diherikin qut bibin."

Ew mirovê şahî afirandî, ku merasîm, rêûresm, dans û stranên bi kar tîne da ku azwerên xwe bicivîne da ku ev pêlên xwezayî di civaka şahî de derbikevin holê. Mirovê şahiyê ew kes e ku dizane xwe têr bike, bi xwezayê re xwedî têkiliyek hevrêz û rasterast e. Ev rewşa hişmendiya mirovê şahiyê di civakê de exlaq û wijdan afirand û bawerî, çand û têkiliyên mirovê şahiyê bi xweza û bi xwezaya xwe re derxist holê. Mirovên şahiyê di merasîmên olî de li ser zayin, mirin û vejîna xwedayan di dîroka mirovahiyê de stran gotine û dilan girtine. Carinan dema di çandin û dirûtinê de stran digotin. Dema ku bûkabarane hat, bi navê xwe şahî li dar xistin; di van şahiyên de li ser sifreyên zerfet, şerebûk an jî

potlaçên ku di van şahiyên de hatibûn danîn bi hev re xwarin dixwarin û ji bo spasiya xwezayê diyarî dikirin. Di dema çandin û dirûtinê de cejnên girseyî li dar dixistin, awaz ji xwezayê re digotin, dilan digirtin, hatina biharê pîroz dikirin, şîn digirtin, li çokên xwe dixistin, cejn pîroz dikirin û bi demê re di heman tarîxan de bi heman rengî hat dest pê dikirin. Çanda şahiyê ya ku di van merasimên rêûresmê de şîn bû, bi demê re pêş ket û gihîşt potansiyela xwe ya heyî.

Çarşema Zîpa

*“Zîpim zîpedar im
Ku bibarim xweş bihar im
Ku nebarim sermadar im.”*

Her miletek bi şêweyekî û bi rêûresmên li gori baweriyên xwe yên dinî û ritûelên xwe pêşwaziyê li hatina sala nû û biharê dikin. Çarşema Zîpa jî yek ji wan rituel û şahiyên e. Diyarîkirina vê kevneşopîya ku di her warî de şopa rabirdûyeke kevnar di hundirê xwe de radiwestîne, ne hêsan e. Kevneşopî bêtir li gundên Dêrsimê, Amedê, Êlihê, Şîrnexê û li der dora Mêrdînê tê pîrozkirin. Ji xeynî wan, li Rojhilatê û li Azerbaycanê jî heman form derdikeve hemberî me. Navê vê kevneşopîyê jî li gori hin herêman diguhere, yên ku bi navên Qere Çarşem, Çarşema Reş, Çarşema Şaî, Qere Çarşema Zîpikan û Axir Çarşembayê jî pîroz dikin hene.

Çarşema Zîpa kevneşopiyek e ku berî Newrozê tê pirozkirin. 3 çarşem hene, her çarşemek celebek dikeve: Celeba hewayê, celeba avê û celeba axê. Di van rojan de danuk têne kelandin û belavkirin. Danuk tê wê wateyê ku mirov spasiya xwe ya li hember xwezayê tine ziman û xweza gava biharê diafirîne mirov bi şahiya xwe pê re dibe alîkar. Ev yek təkiliya me ya bi xwezayê re nişan dide.

Li Azerbaycanê şahiya Çarşema Zîpa bi navê Axir Çarşemê tê pirozkirin û mîna cejnê tê qalkirin. Nofal Shirinov di gotara xwe de, der heqê Çarşema Zîpa de van agahiyan parve dike.

Listokên ku di cejna Çarşema Axê de tê listin ji wan a herî navdar listoka Kose ye.

Gelek karakterên Newrozê ji hene ku bêyi wan Newroz nabe. Kose, Keçel û Bizin ji wan karakteran in. Ev karakter di cewhera xwe de pakî û nepakiyê simbolîze dikin. Ji kesên em bi wan re axivîn jî diyar bû ku ev karakter bi demê re ji cewhera xwe dûr ketine û ketine formeke nûjen. Bi demê re cil û bergên ku karakter li xwe dikin guherîne û li gorî demê li ser şanoyê hin tiştên din jî hatine zêdekirin.

Sadiq Üskan di pirtûka xwe da der heqê Çarşema Zîpa de van agahiyan dide:

Di Qere Çarşemê da bela diniquçine mirovan û wan bi ser hev da dehf dide. Ji ber ku di 10ê Adarê da, pîrê (li hêrêma Şîrnex pîrê wek Şahmaran ji tê pênasekirin) diçe mala bavê xwe û heta piştî hefteyekê vegere mala xwe, li her derê welêt dibe bêyomî. Divê, heta ku pîrê vegere malê, her kes li xwe miqate be û kesek ji xwe re teşqeleyekê dernexe.

Di pirtûka Ekrad de der heqê Çarşema Zîpan de ev tişt hatine gotin:

Di baweriya wan de wisa ye ku her çi kesê wê rojê çi karî bike heta salekê di wî karî de dimine û berdewam dike. Di rojên cejnan de, adet e ku mezin û biçûkên wan helinê çêdikin û her mirovên ku digel hevdu aşt dibin û bi hev re xeber didin. Heta sê rojan diçine zomên hevdu. Di cejna Xidir Nebî de mirovên maqûl, "eydanî û xelatên cejnê û bexşîşan didine biçûkan û zarok ji bo cejna Xidir Nebî li malan digerin, pere û yan jî fêkî, illeh tişteki didine zarokan.

Mehdî Zana di pirtûka xwe ya bi navê "Bekle Diyarbakir" de bi taybetî li ser Çarşema Zîpa disekine û beşek bi navê "Kara Çarşamlar" di pirtûkê de cih digire.

Bi taybetî di rojên Newrozê de; "Silvan di nav Gulan û Çarşemên Reş de cuda ye. Ma gelê Farqînê li çiyayan, li baxçeyan, li ber kaniyan biharê pêşwazî nakin? Di biranînên min de çavkaniyek cûda ya kêf û hestê diafirine."

Di berbanga wê rojê de, yanî berî ku roj derbikeve, her kes radibû û li gor baweriyên bi şikandina iskanek an jî cerikekê di camên xaniyan de dişikandin bo silava rojê.

Tiştêkî din ê balkêş li ser kevneşopiya vê rojê ew bû ku serê sibê her malbatek li gorî baweriyên xwe qeftek porê hev jê dikirin. Ev yek her Çarşema Reş dubare dibû. Dema ku ev kar tamam dibûn, erzaq û xwarinên ku êvarê amade dikirin, li hesp, ker û hêstiran dihatin barkirin, her kesî cil û bergên xwe yên herî xweş li xwe dikirin û diçûn cihê ku ji bo seyranê hatibû diyarkirin.

Çarşema Zîpa wek ku li jor ji hat qalkirin, hefteya dawiya Sibatê dest pê dika û di adarê de beriya Newrozê diqede. Di vê projeyê de jî me xwest ku em şahiya Çarşema Zîpa bi şahiyek din re girê bidin. Di vê projeyê de Mîna Forma Çarşema Zîpa, forma Mirê Miran jî hatiye jibirkirin. Me jî di vê projeyê de niyet kir ku şahiya Çarşema Zîpa mîna cejnêkî pîroz bikin. Di vê şahiyê de me rituela Mirê Miran jî bi kar ani û lehengên di Mirê Miran de cih digirin me di şahiya xwe de bi cih kir.

Mîrê Mîran

Amadekari tê spartin bo lijneyeke taybet û di wê roja diyarkirî de xelk ji bajêr derdikevin diçin ciyê ku rêûresim wê lê pêk bê. Mîrek diçe ser textî û nedim û pasevan bo wî tèn tayînkirin. Mîr wek ku li ser kerekî birûne li ser gayekî rûdinê û diwana wî û hin mirov refaqatî wî dikin, diçin ciyê çadir û diwan lê hatine danîn, her weha danûk li ser êgir in. Kesên ketine dilqê mih û bizinan, bi dirêjiya şahiyê ku sê rojan didome, rola van heywanan dilizin. Mîr, bêyî ku kes jê bipirse tê îtaatkirin; heta ew bacê ji li xelkê dibire, li wir bin, ne li wir bin. Ew heta ku saleke din xelefê wî tê tayînkirin xwediyê vê nasnavî ye. Ji bo vê mihricanê qonaxên qraliyetê dihatin avakirin û di kolanên bajêr de dihatin xemilandin û xelk li ser kolanan disekinîn ku qralê xwe yê nû bibînin. Mîr li Serçinarê, ku pêncî kanî digihêjin hev û dibe çemê û di bajarî re derbas dibe, li ser textî rûdine. Li wir, bi destûra qrel gelek cure listik dest pê dikin.

Elladîn Secadî di Ansiklopediya Îslamê de ew şibandine “karnaval”ê û wê dixê sinifa “listikên kevneşopî yên kurdan”.

Çetoyê Zêdo-Yavuz Akkuzu jî di pirtûka “Diroka Şanoya Kurdi” de li ser vê listikê bi referansa J. Boisê niqaş dikin:

“Li Kurdistanê beriya hatina şanoya ewrûpî yek ji minakên kevneşopiya kurdî ya performansa Mîr Mîran an Mihricana Mîrê Şaş e. Ev performans gelêrî ku pir dişibe Mihricana Xêvikan (Feast of Fools) a li Ewrûpaya serdema navîn, li başûr û rojhilatê Kurdistanê di destpêka biharê, Newrozê de di hate icrakirin. Li başûrê Kurdistanê minakeke nisbeten baş belgekirî ya vê mihricanê ya sala 1920an li Silêmaniyê ye.”

Karakterên ku me di Şahiya xwe de bi kar anîn:

Bi rêya meqale û belgeyên cuda û li gori teza G. Sadeghi em ê li vir her karakterê li gori rol û cihê wî yê li ser sehnê bidin nasin.

Mîr Mîran (Mîrê Mîran / Mîrê Şaş / Mîrê Newrozê):

Ji hêla gel an jî melayekî ve tê hilbijartin. Rih û simbêlekî sexte bi rûyê wî dizeliqînin, kinckî bi qumçe û rengûreng lê dikin. Di bin konekî yê ku herî xweşik e, li ser paldankeke pir bilind rûdinê. Ew, karakterên din hildibijêre.

Cellad:

Ji mihafizan gelek dirêjtir in, kinckî sor li xwe dikin û kemerên pehn li ser piştê xwe girê didin. Bi boyaxê çavê xwe sor dikin. Her yek xwedî şûr û xencerekê ye. Li benda emrê Mîr Mîran in.

Wezîrê Rastê:

wezîrê li hêla destê rastê disekine, peywirdarê karên şewiri ye. Nîşan û madalyonên biçûk li ser kincê wî hene.

Wêzîrê Çepê:

wezîrê hêla destê çepê ye. Karên henekî û kenewer dike. Kincên baş li xwe dike û li ser singê wî eynikên biçûk hene.

Û ji xeynî wan me di şahiya xwe de temsiliyeta xwezayê li ser lehenga Pîrê û temsiliyeta xirabiyê ji dîsa li ser lehengekî din Pîrebokê de da.

Pîrejin (Pîre Jir):

Pîrê weke kesayeteke rasterast bi xwezayê re têkiliyekê saz dîke û li gorî xwezayê tev digere, tê pênasekirin. Ew mirovê bîaqil e ku dizane kengê tov biçîne. Kesê ku di bûyerên civakî de dadmendiya dabîn dîke û jê tê şêwirandin ew e. Pîrê tê wateya mirovê ku dizane zanîna ji bo başî û rastiya bi kar bîne. Di listika Mirê Miran de wek şêwirmendê mir derdikeve pêşberî me.

Pîrebok:

Dema em zarokên Kurdan piçûk bûn, malbatên me bi vî karakterî em ditirsandin. Dema em ne li gor daxwaza wan tev digeriyan digotin; wê Pîrebok were we ji xwe re bibe. Karakterê ku tevahiya bedena wî ji poran pêk tê tê teswîrkirin. Li gor kevneşopiyê tê gotin ku heke tu Pîrebokek bibîni û derziyek di bin pêsiira wê ya rastê re daçikîni ew dibe koleyê te. Heta tu wê derziyê dernexi ew her tim li ber te dimîne û naçe derekê. Ev karakterê xeyalî, tirsî ku mirovahiyê ji civaka neolitik ve hilgirtiye û aniye vê rojê temsîl dike. Di ayîn û jiyana rojane ya Kurdan de mirov dikare rastî vî karakterî were. Di kevneşopîya Çarşema Zîpa de, ew wekî ruhekî xerab tê ditin û dibe ku zayîna dayika xweza bixe xetereyê. Ji ber wê jî hewil didin bi lidarxistina şahî û dengderxistinan da ku wê dûr bixin û zirarê nede xweza û mirovan. Bi vî awayî minetdariya xwe ji xwezayê re tinin ziman û ji tirsî xwe dûr dikevin.

Dawî

Îro, edebiyateke navneteweyî ya pir dewlemend derketiye holê ku li ser mîrata çandî wekî amûrekê ji bo afirandina aidiyet û hevgerîtinê li dora pîrsgirêka nasnameyê nîqaş dike. Li gorî van lêkolinan, mîrateya çandî rasterast bi afirandin, rewakirin û jinûvehilberandina nasname û tiştên civakî û kominal ve girêdayî ye. Ji ber ku têgihîştina rabirdûya hevpar, ku bingeha avakirina nasnameyê pêk tîne di cewher, cih û kevneşopiyên çandî yên wekî avahiyên mimarî, bermahiyên dîrokî û her weha vegotinên devkî, hunerên şanoyê û rituelan de cih digire.

Civakek nûjen a li ser rêya jiyana cejnê dikare surprîzên nû biafirîne ku kes nikaribe xeyal bike an jî hêvî bike. Ev ne xewn û utopya ye, lê baweriya bi hebûna civakeke xweser û azad e û mafê her civakekê dide ku lihevhatinên xwe yên taybet ên civakî bi xwe hilbijêrin. Mirov heta ku çalakîyên wan afirîner û azad bin, kêf û şahiyê his dikin. Divê civakek bi şahî ji nû ve were entegrekirina civakê bi rengekî ku rê bide hemî endamên wê ku bi rêgezên ku bi kêmi ve ji hêla kesên din ve têne çavdêrikirin, xweser bijin.

Ev projeya ku bi hevkarîya Mordem Huner, Şaneşin Performance û Nîsk Huner pêk hatî, ev şahî li Mêrdîn, Êlih û Amedê hat lidarxistin ku bi armanca lêkolîn û belgekirina forma şahiya Çarşema Zîpa ya di çanda kurdî de heyî û bi çêkirina prototîpekê vejînê.

Şahiya Çarşema Zîpa; Di 6'ê Adarê de li Mêrdînê, 13'ê Adarê li Êlihê û 20'ê Adarê li Amedê pêk hat. Van dirok sê çarşemên yekem ên Adar 2024 ne.

6 Adar Çarşem

Cih: Yalim Mahallesi Efere Meydanı

Gundê Mansûriyê Qada Eferê

MÊRDÎN

13 Adar Çarşem

Cih: Karşiyaka Mahallesi 324 Sokak

ÊLIH

20 Adar Çarşem

Cih: Sur Anka Derneği

Lale Sokak No: 30 Sur

AMED

Kürt Geleneğine Kültürel Bir Yolculuk

“Sanatın doğuşunda insanın varoluşu ve yazgısı ile ilgili sorulara yanıt arama dürtüsü önemli rol oynamıştır.”

Sanat yaşama dokunan bir unsurdur ve yaşama dokunan her şey toplumsallaşır. Dayanışmayı ve bir aradalığı pekiştirir. Başlangıcında sanat ve şenlik iç içedir ve birbirinden bağımsız düşünülemez. Kürtler de diğer halklar gibi yüz yıllardır Şenlikler, özel günler (düğün, yas vs.), yağmur duası olan Bûka Baranê, Kosegeli, Düzgun Baba, Gırnewas, Genimdirun, Çarşema Zipa, Newroz, Serê Salê, Beran berdan, Berxbir vb. ritüellerle yaşamışlar. Kürtlerde folklor ve sözlü edebiyatın zengin oluşu şenlikli insanın toplumsal yapılarının temsiliyetinin yanı sıra bunun şekillenmesinde de büyük katkısı olmuştur.

Şenlikli ilkel insanda her sonun bir başlangıç olduğuna inanılırdı. Her ölüm bir doğum; her doğumda yeni bir ölümün hazırlayıcısıydı. Nitekim doğa da böyleydi. İlkbahar doğum, yaz çoğalma, sonbahar yaşlanma-eksilme, kış ise ölümdü. Doğanın bu zorunlu gelişimine dayalı düzeni onların ritüel ve şenliklerine yansırı. Bu şenlikli oyun ve ritüeller doğa güçlerine olan saygıyla karışık korkuya kadar gelişti belleklerinde. Böylece yağmur duaları, bolluk törenleri, ölme-dirilme oyunları ortaya çıktı.

Şenlikli insanda; üretim ilişkileri, din, büyü, şenlik, taklit ve çok ilkel bir nitelikte de olsa sanat iç içedir. Şenliğin başlangıcındaki bu iç içelik oyun kültürü ve insanın doğayla kurduğu ilişkilerin özünü oluşturur. Nitekim avını nasıl avladığını anlatmak için hayvan postunu giyen avcının taklit yoluyla yaptığı şey de bir oyundur.

Şenlik ya da sanatın toplumsallığı ve halka ait olma özelliği yadsınamaz bir gerçektir. Şenlik alanında sanatın içinde kendilerini gören kişiler duygu ve düşüncelerini sorgulayabilirler. Kendilerini burada görüp, hayal edebilirler; kendilerini bugünde görüp yarınlarını kurgulayabilirler. Bu nedenle insanlar; kendilerini ve diğerlerini tanımakla kalmayıp aynı zamanda tanımlayabilirler. Şenlik ve sanatın toplumsallığı bize geleceğimizi beklemek yerine onu kurmakta, inşa etmekte yardımcı olurlar.

Sanatın çıkış noktasının şenlikle ve toplumla olan bağına kısa değindikten sonra şunu söylemek mümkündür; sanat toplumsal bir üretilir ve her zaman toplumları yönlendirici gücü vardır. Bu gücü zaten toplumdan aldığı normları estetize ederek gerçekleştirir. Şenliğin ya da Sanatın sosyolojisine baktığımızda; toplumsal iş birliği gerektiren ve üretici ve tüketici arasında bağlantının zorunlu olduğunu görürüz.

“Geleneksel şarkılar içgüdüsel bedene inmek için ilkel bir asansör görevi görür. Her zaman şarkı beden bütünlüğü var, asla beden içinde akan yaşamın itkilerinden kopuk şarkılar söz konusu olamaz.” der Jerzy Grotovsky

Şenlikli toplumda bu doğal itkilerin ortaya çıkabilmesi için itkilerini harekete geçiren tören, ritüel, dans ve şarkıyı kullanan şenlikli insanı yarattı. Şenlikli insan kendine yetmeyi bilen, doğayla uyumlu ve doğrudan ilişki kuran insandır. Şenlikli insanın bu farkındalık hali toplumda ahlak ve vicdanı yarattı ve şenlikli insanın inancı, kültürü, doğayla ve kendi doğasıyla kurduğu ilişkileri ortaya çıkardı. Şenlikli insan dinsel törenlerde insanlık tarihi boyunca tanrıların doğum, ölüm ve yeniden dirilişlerini konu alan ezgiler söyledi, dans etti. Kimi zaman ekip biçerken şarkılar söyledi. Bukabarané geldiğinde adına şenlikler

düzenledi; bu şenliklerde kurulan zerfet, şerebük ya da potlaç sofralarında birlikte yemekler yedi ve doğaya teşekkür için adaklar sundu. Ekim ve biçme zamanlarında topluca şenlikler düzenleyip doğaya ezgiler dizdi, danslar etti, baharın gelişini kutladı, yas tuttu dizleri dövdü, bayram kutladı ve bunlar zamanla aynı tarihlerde aynı şekilde tekrarlanacak biçime girdi. İşte bu ritüel törenlerde filizlenen şenlik kültürü zamanla gelişerek bu günkü potansiyeline ulaştı.

Çarşema Zıpa

*“Zıpım zıpedar im
Ku bibarım xweş bihar im
Ku nebarim sermadar im.”*

Her millet yeni yılın ve baharın gelişini kendine has bir şekilde, kendi dini inanç ve ritüelleriyle karşılar. Çarşema Zıpa da bu ritüellerden ve kutlamalardan biridir. Her yönüyle kadim bir geçmişin izlerini taşıyan bu geleneği tanımlamak kolay olmasa da bu gelenek daha çok Dersim, Diyarbakır, Batman, Şırnak ve Mardin çevresindeki köylerde kutlanıyor. Bunların dışında Doğu'da Azerbaycan'da da aynı form karşımıza çıkıyor. Bu geleneğin adı Qareçarşem, Çarşema Reş, Çarşema Şai, Qare Çarşema Zıpikan ve Axir Çarşema gibi bölgelere göre değişmektedir.

Çarşema Zipa, Yeni Yıl öncesinde kutlanan bir gelenektir. Üç çarşamba boyunca kutlanır ve her Çarşamba bir cemre düşer: havaya, suya ve toprağa. Bu günlerde, insanlar danuk kaynatıp dağıtırlar. Danuk, insanların doğaya olan şükranlarını ifade etmeleri ve doğanın baharı yarattığında insanların neşeleriyle ona yardımcı olmaları anlamına gelir. Bu gelenek, doğayla olan ilişkimizi ve ona duyduğumuz minneti gösterir.

Nofal Shirinov makalesinde Çarşema Zipa ile ilgili bu bilgiyi paylaşıyor.

“Axir Çarşambası boyunca oynanan oyunların en meşhuru Köse oyunudur. Pek çok Newroz karakteri var ki onlarsız newroz olamaz. Köse, Keçel ve Keçi de bu karakterler arasında yer alıyor. Bu karakterler doğadaki saflığı ve kirliliği sembolize eder. Konuştuğumuz kişiler de bu karakterlerin zamanla kendi doğalarından uzaklaşarak modern bir forma büründüklerini açıkça dile getirdiler. Zamanla karakterlerin giydiği kıyafetler değişmiş ve tiyatroya başka şeyler de eklenmiştir.”

Sadiq Üskan kitabında Çarşema Zipa hakkında ise şu bilgileri veriyor:

“Çarşamba günü kötücül ruhlar insanları tedirgin ediyor ve onları birbirine itiyor. Bu nedenle 10 Mart'ta yaşlı kadın (Şirnex bölgesinde Şahmaran olarak da tanımlanıyor) babasının evine gider ve bir hafta sonra eve dönene kadar ülkenin her yerinde huzursuzluk baş gösterir. Yaşlı kadın evine dönene kadar herkes kendi başının çaresine baksın, kimse sorun çıkarmasın.”

Ekrad'ın kitabında Çarşema Zipa hakkında şöyle deniyor:

“Bir insan o gün ne yaparsa yapsın, bir yıl o işte kalıp devam edeceğine inanırlar. Bayramlarda büyüklerin ve küçüklerin ziyafet vermesi, bir arada bulunan küslerin barışması ve birbirleriyle konuşması adettendir. Üç güne kadar birbirlerinin bahçelerine gidiyorlar. Xidirnebi bayramında makul insanlar "küçüklere hediyeler, bahşişler verirler ve çocuklar da Xidirnebi bayramı için ev ev gezerler ve çocuklara para, meyve veya başka bir şey verirler.”

Mehdi Zana, Bekle Diyarbakır adlı kitabında özellikle Charşema Zipa'ya odaklanıyor ve kitapta "Kara Çarşamlar" adlı bir bölüme yer veriyor.

Hele Newroz günlerinde; Gulan'larda, Kara Çarşambalar'da bir başkadır Silvan. Tepelerde, bahçelerde, çeşme başlarında Silvan halkinin bahari karşılaması yok mu; o anılarımda ayrı bir zevk, ayrı bir duygu kaynağını oluşturuyor.

O günün şafağında, yani güneş daha doğmadan herkes kalkar, inançlara uygun olarak evlerin pencerelerinde ya bir bardak ya da bir testi kırarak günü karşıladı.

Bu geleneksel formun başka bir ilginç tarafı da, günün şafak sökümünde her ailenin kendi içinde, inançlara uygun olarak birbirlerinin saçlarından birer tutam kesmesiydi. Her Kara Çarşamba gününde bu tekrarlanırdı. Bu işler bitirilince de, akşamdan hazırlanan erzaklar ve yemekler atlara, eşeklere ve katırlara yüklenir, herkes en güzel elbiselerini giyer, piknik için kararlaştırılan yere doğru yola çıkılırdı.

Çarşema Zıpa yukarıda da belirttiğimiz gibi Şubat ayının sonunda başlayıp Mart ayında Newroz'dan önce sona ermektedir. Bu projede ise Çarşema Zıpa şenliğini başka bir oyun geleneği olan Mirê Miran ile bağlamak istedik. Çarşema Zıpa formu gibi Mirê Miran formu da unutulmuş bir gelenektir. Proje kapsamında Çarşema Zıpa'yı kutlarken aynı zamanda Mirê Miran'ı da kutlamayı amaçladık.

Mirê Miran

Her sene aynı tarihlerde kutlanan Mire Miran' da karakterler o yıl seçilen oyunculara teslim edilir ve belirlenen günde insanlar şehirden ayrılarak şenliğin yapılacağı yere giderler. Tahta bir prens çıkar ve onun için muhafızlar ve yardımcılar atanır. "Prens", bir boğanın üzerinde oturuyormuş gibi şişman bir eşeğin üzerinde oturmaktadır ve bazı kişiler ona eşlik ederek çadırın ve avlunun kurulduğu yere giderler ve Danûk ateşe verilir. Üç gün süren festivalde koyun ve keçilere meraklı insanlar bu hayvanların rolünü oynuyor. "Prens"e kimse onu sorgulamadan itaat edilir; Hatta orada olsalar da olmasalar da insanlardan vergi bile alıyor. Gelecek yıl halefi atanıncaya kadar bu unvanın sahibidir. Bu festival için kraliyet sahneleri inşa edilmiş, şehrin sokakları süslenmiş ve insanlar yeni krallarını görmek için sokaklarda durmuşlardır. Şehzade, elli pınarın buluşup şehrin içinden geçen nehre dönüştüğü Serçinar'da tahtına oturuyor. Burada kralın izniyle çeşitli oyunlar oynanır.

Elladin Secadi, İslam Ansiklopedisi'nde "karnaval" benzetmesini kullanıyor ve bunu "geleneksel Kürt oyunları" sınıfına koyuyor.

Çetoye Zêdo-Yavuz Akkuzu da "Kürt Tiyatro Tarihi" kitabında J. Bois'ten hareketle bu oyunu şöyle anlatıyor:

"Avrupa tiyatrosunun gelmesinden önce Kürdistan'da Kürt performans geleneğinin örneklerinden biri Mir Miran ya da Mihricana Mire Şaş'tır. Ortaçağ Avrupa'sındaki Deliler Bayramı'na çok benzeyen bu popüler gösteri, baharın başlangıcı olan Newroz'da Kürdistan'ın güney ve doğusunda sahnelendi. Güney Kürdistan'da 1920'deki bu festivalin nispeten iyi belgelenmiş bir örneği Süleymaniye'dedir."

Şenliğimizde Kullandığımız Karakterler:

Farklı makale ve belgeler üzerinden G. Sadeghi'nin tezine göre her karakteri rolüne ve sahnedeki yerine göre tanıtacağız.

Mir Miran (Şehzadeler Kralı/Şaşkın Kral/Newroz Kralı):

Halk ya da bir din adamı tarafından seçilir. Yüzünü sakal ve takma sakal süslüyor ve rengarenk bir elbise giyiyor. Çok yüksek bir platformda, çok güzel bir çadırın altında oturuyor. Diğer karakterleri o seçer.

Cellat:

Korumalardan çok daha uzundurlar, kırmızı gömlek giyerler ve sırtlarına ince kemerler takarlar. Boyayla gözlerini kırmızı yapıyorlar. Her birinin bir kılıcı ve bir hançeri vardır. Prensın emrini bekliyorlar.

Sağ Vezir:

Sağ tarafta duran vezir danışma işlerinden sorumludur. Gömleğinin üzerinde küçük rozetler ve madalyonlar var.

Sol Vezir:

Bu vezir sol tarafta. Komik ve komik şeyler yapıyor. İyi kıyafetler giyiyor ve göğsünde küçük aynalar bulunmakta.

Bunların dışında Şenliğimizde Pîrê kahramanında doğanın temsilini, bir başka kahraman olan Pîrebok'ta ise kötücül ruhun temsili olarak şenliğimizde yerini aldı.

Yaşlı Kadın (Pîre Jîr):

Yaşlı kadın, doğayla doğrudan ilişki kuran ve doğaya uygun davranan kişi olarak tanımlanır. Ne zaman ekeceğini bilen bilge bir kadındır. Toplumsal olaylarda adaleti sağlayan ve danışılan kişidir. Yaşlı, bilgiyi iyilik ve hakikat için nasıl kullanacağını bilen kişi anlamına gelir. Mirê Miran oyununda kırılın danışmanı olarak karşımıza çıkıyor.

Pirebok:

Biz Kürtleri çocukken ailelerimiz bizi bu karakterle korkuturdu. Biz onların istekleri doğrultusunda hareket etmeyince derlerdi ki; Pirebok gelip seni götürecektir. Vücudunun tamamı kıllardan oluşan bir karakter tasvir edilmiştir. Geleneğe göre, Pirebok görüp sağ göğsünün altına iğne batırırsanız, o sizin köleniz olur denir. O iğneyi çıkarana kadar hep yanınızda kalır ve size hizmet eder. Bu kurgusal karakter, insanlığın Neolitik toplumdan taşıyıp günümüze getirdiği korkuyu temsil ediyor. Kürtlerin ritüellerinde ve günlük yaşamında bu karaktere rastlamak mümkündür. Çarşema Zipa geleneğinde kötücül bir ruh olarak görülür ve doğa ananın bereketini tehlikeye atabilir. Bu nedenle şenlikler ve gösteriler düzenleyerek doğaya ve insana zarar vermesini engellemeye çalışıyorlar. Bu şekilde doğaya olan minnettarlıklarını ifade ederken korkularından da kaçınmış oluyorlar.

Sonuç

Günümüzde kültürel mirası kimlik meselesi ekseninde, aidiyet ve beraberlik oluşturmak için bir araç olarak tartışan oldukça zengin bir uluslararası literatür oluşmuş durumdadır. Bu çalışmalara göre, kültürel miras toplumsal ve topluluksal kimliklerin ve aidiyetlerin oluşturulması, meşru kılınması ve yeniden üretilmesi ile doğrudan ilişkilidir. Çünkü kimlik inşasının temelini oluşturan ortak geçmiş algısı mimari yapılar, tarihsel anıtların yanı sıra sözlü anlatımlar, gösteri sanatları ve ritüeller gibi türlü türlü kültürel obje, mekan ve gelenekte somutlaşır.

Şenlikli yaşam yolundaki modern bir toplum, hiç kimsenin hayal ve umut edemediği yeni sürprizler yaratabilir. Bu bir düş ya da ütopya değil, her topluluğun kendine özgü toplumsal düzenlemelerini seçme hakkını veren özerk ve özgür bir toplumun var olacağına olan inançtır. Faaliyetleri yaratıcı ve özgür olduğu sürece insanlar zevk ve sevinç duyarlar. Şenlikli bir toplum, bütün üyelerinin başkaları tarafından en asgari bir biçimde denetlenen araçlar yoluyla özerk yaşama olanak sağlayacak biçimde topluma yeniden kazandırılması gerekiyor.

Bu nedenle Mordem Sanat, Şaneşin Performans ve Nisk Huner Kürt kültüründe var olan Çarşema Zıpa şenlik formunun araştırılması, belgelenmesi ve bu şenliğin bir prototipinin oluşturularak yeniden canlandırılması amacıyla Mardin, Batman ve Diyarbakır'da şenlikler düzenlendi.

arşema Zıpa Őenlięi; 6 Mart'ta Mardin'de, 13 Mart'ta Batman'da, 20 Mart'ta Diyarbakır'da olacak Şekilde gerçekleŐti. Bu tarihler Mart 2024'ün ilk üç arşambasıdır.

6 Mart arşamba

Konum: Yalım Mahallesi Efere Meydanı

Gundê Mansûriyê Qada Eferê

MARDİN

13 Mart arşamba

Konum: Karşıyaka Mahallesi 324 Sokak

BATMAN

20 Mart arşamba

Konum: Sur Anka Derneği

Lale Sokak No: 30 Sur

DİYARBAKIR

Cultural Journey into a Kurdish Tradition

“The urge to seek answers about one’s own existence and destiny played an important role in the birth of art.”

Art is an element that touches life, and everything that touches life becomes social. It reinforces solidarity and unity. In the beginning, art and festivity are intertwined and cannot be considered independent of each other. The Kurds, like other societies, have lived for centuries with festivals, special occasions and celebrations such as Bûka Baranê, Kosegelî, Düzgun Baba, Girnewas, Genimdirun, Çarşema Zipa, Newroz, Serê Salê, Beran Berdan and Berxbir. The richness of folklore and oral literature of the Kurds has contributed greatly to the shaping and representation of the social structures of the festive society.

In festive primitive society, it was believed that every end was a beginning. Every death was a birth; every birth was a preparation to a new death. After all, nature was like that, too. Spring meant birth, summer was growing up, autumn was aging and winter was death. This order of nature was reflected in their rituals and festivities. These festive plays and rituals evolved in their memory with respect and fear for the nature forces. So the rain prayers, the ceremonies of abundance, the plays of death and resurrection came up.

In the festive society; production relations, religion, magic, festivity, imitation and art are intertwined. That unity has formed the essence of play culture and human relations with nature. As a matter of fact, what the hunter in a fur does through imitating to tell how he hunts his prey is also a play.

It is an undeniable fact that festivity and art are social and belong to the public. People who perform artistic activities in the festive area can question their feelings and thoughts. Therefore, people can not only know themselves and others, but also identify themselves and their environment. The sociality of festivity and art help us build the future rather than waiting for it.

Having briefly mentioned the relationship between the starting point of art and festive society, it is possible to say that art is a social production and it always has the power to guide societies. It achieves this power by aestheticizing the norms it already takes from society. When we examine the sociology of the festivity or the arts; we see that connection between the producer and the consumer and social cooperation is necessary.

“Traditional songs serve as a primitive elevator to descend into the instinctive body. There is always song body integrity, there can never be songs detached from the thrusts of life flowing in the body.” -Jerzy Grovotsky

In the festive society, ceremonies, rituals, dances and songs were used to activate these natural impulses to emerge. The festive human is self-contained, in harmony with nature and directly related to nature. This state of awareness of the festive human has created morality and conscience in society, and as a result, the belief of the festive human has created relations with culture and his own nature. The festive human sang melodies about birth, death and resurrection of gods and danced at religious ceremonies throughout human history. Sometimes he sang songs while cultivating. When Bukabaranê came, they organized festivities on its behalf; at these festivities, they ate meals together at the zerfet, şêrebûk and potlaç tables, and

offered vows to express their gratitude towards nature. During the cultivating times, they organized festivities collectively and sang songs for nature, mourned, danced, celebrated the arrival of spring. Over time, these events took form by repeating in the same way and on the same dates. The festival culture that sprouted in these ritual ceremonies has gradually developed and reached its potential today.

Çarşema Zîpa

*“Zîpim zîpedar im
Ku bibarim xweş bihar im
Ku nebarim sermadar im.”*

Each nation welcomes the new year and spring with its own religious beliefs and rituals. The Çarşema Zîpa is one of these rituals. Although it is not easy to define this tradition, which bears the traces of an ancient past in every way, this tradition is mostly celebrated in the villages around Dersim, Diyarbakir, Batman, Sirnak and Mardin. Apart from these, the same form appears in Azerbaijan. The name of this tradition (Qareçarşem, Çarşema Reş, Çarşema Şai, Qare Çarşema Zîpikan ve Axir Çarşemba) varies from region to region.

The Çarşema Zipa is celebrated before the New Year for three Wednesdays and a cemre (heat) falls on each Wednesday: into the air, into the water and into the soil. These days, people boil and disperse danuk. Danuk refers to their gratitude to nature and to helping nature create a new spring with joy and happiness. This tradition is important to reveal our relationship with nature and to express the thankfulness they feel for it.

Nofal Shirinov shares the following information about Çarşema Zipa in an article.

“Köse is the most famous of the games played throughout Axir Çarşamba. There are many characters of Newroz that without them there can be no newroz. Köse, Keçel and Keçi are among these characters. These characters symbolize purity and pollution in nature. The people we spoke to clearly stated that these characters have taken a modern form by separating from their own nature. Over time, the clothes they wore changed and they were added to the theater with other things.”

Sadiq Üsken gives the following information about Çarşema Zipa in his book:

“On Wednesday, evil spirits make people uneasy and set them against each other. For that reason, the old woman (wise, mother nature) goes to her father's house on 10th of March and that causes disturbance all over the country. Let everyone take care of themselves until the old woman returns home, let no one cause trouble.”

In Ekrad's book, about Çarşema Zipa:

It is believed that whatever a person does that day, they will stick at that business for a year. It is customary for the elderly and the young to feast on the holidays and to reconcile those who are not on speaking term. They go to each other's gardens for three days. On the Xidirnebi holiday, reasonable people give gifts, tips to the little ones, and the children go home for the Xidirnebi holiday and they are given money, fruit or something else.

Mehdi Zana particularly focuses on Çarşema Zipa in his book called *Bekle Diyarbakır*, including a section named "Black Wednesdays"

“Especially on Newroz days, in Gulan (May), on the Black Wednesdays Silvan looks amazing and different. Meeting spring in the hills, in the gardens, at fountains is a source of pleasure in my memories.

At the dawn of that day, everyone gets up before the sun rise up and welcomes the day by either breaking a glass or a jug in front of the window.

Another interesting aspect of this traditional form was that at dawn each family members cut a pinch of each other's hair. This was repeated every Black Wednesday. When these things were finished, supplies and meals that prepared last night were loaded on horses, donkeys and mules. Everyone wore their best clothes and headed towards the agreed place for a picnic."

As we mentioned above, Çarşema Zipa starts at the end of February and ends before Newroz in March. In this project, we wanted to link the Çarşema Zipa festival with another play tradition, Mîrê Mîran. As Çarşema Zipa, the Miran is a forgotten tradition play form, as well. Within the scope of the project, we aimed to celebrate both Çarşema Zipa and Mîrê Mîran.

Mirê Miran

In Mire Miran, celebrated on the same date every year, the characters are handed over to the selected players that year and on the appointed day, people leave the city and go to the venue of the festival. A prince ascends to the throne and guards and helpers are appointed for him. "The prince" sits on a fat donkey as if he were sitting on a bull, and some people accompany him to the place where the tent has already been set up, and Danuk is set on fire. In the three-day festival, people who are curious about sheep and goats play the role of these animals. "The prince" is obeyed without question by anyone; he can tax the people even they are not there. He is the owner of this title until his successor is appointed next year. For this festival, royal scenes are built, the streets of the city are decorated, and people stop in the streets to see their new king. Şehzade sits on his throne in the Serçinar, where fifty springs meet and turn into a river running through the city. Various plays are staged here with the permission of the king.

Elladin Secadi uses the analogy of "carnival" in the Encyclopedia of Islam and puts it in the class of "Traditional Kurdish plays."

Yavuz Akkuzu, referring to J. Bois' researches on the subject, describes this play in his book, "Kurdish Theatre History," as follows:

"One of the examples of Kurdish performance tradition in Kurdistan before the arrival of the "European theatre is Mirê Miran (Mihricana Mira). This popular show, very similar to the Madman's Day in Medieval Europe, was staged in the south and east of Kurdistan on Newroz day. A relatively well-documented example of this festival, held in 1920 in Southern Kurdistan, is in Suleymaniye."

The characters we use in our festival:

According to G. Sadeghi's thesis on this play, we will introduce each character according to their roles and their place in the scene.

Mîr Mîran (King of Shehzades/The Puzzled King/ King of Newroz):

Elected by the people or by a cleric. He adorns her face with a beard and wears a colorful dress. He sits on a very high platform, under a very beautiful tent. He chooses the other characters.

Executioners:

They are much longer than guards, wear red shirts and wear thin belts on their backs. They color their eyes in red. Each has a sword and a dagger. They are waiting for the prince's order.

The Right Vizier:

The vizier on the right is responsible for the consulting work. There are small badges and medallions on his shirt.

The Left Vizier:

The vizier on the left does funny and funny things. He wears good clothes and has small mirrors on his chest.

Apart from these, Pire, which is the representation of nature and Pirebok, which is the representation of the evil spirit, also took their places in our festival.

Old Woman (Pire Jir):

The old woman is defined as the person who directly relates to nature and acts in accordance with nature. She is a wise woman who knows when to sow. She is the one who ensures and is consulted on social events. The elder means the one who knows how to use knowledge for good and truth. Pire Jir appears as the king's adviser in the play of Mirê Miran.

Pirebok:

When we Kurds misbehaved as children, our families scared us with this character. "Pirebok will come and take you." they would say. Her entire body is depicted as a character composed of hairs. According to tradition, if you see Pirebok and put a needle under her right breast, she becomes your slave. She always stays with you serve you as you wish until you remove the needle. This fictional character represents the fear that humanity has carried from the Neolithic society to the present day. It is possible to encounter this character in the rituals and daily life of the Kurds. In Çarşema Zipa tradition, Pirebok is considered as an evil spirit who can jeopardize the blessing of the mother nature. For this reason, they are trying to prevent Pirebok from harming nature and human by organizing festivities and demonstrations. In this way, they avoid their fears while expressing their gratitude to nature.

Conclusion

Today, a very rich international literature, discussing cultural heritage as a tool for creating sense of belonging and togetherness on the basis of the identity matter, has been formed. According to these studies, cultural heritage is directly related to the creation, legitimization and reproduction of social and communal identities. For, the common perception of the past, which forms the basis of identity construction, manifests itself in various cultural objects and traditions such as architectural structures and historical monuments, as well as oral narratives, performing arts and rituals.

A modern society, moving on the path of festive life, can create new surprises that no one can imagine of or hope for. This is not a dream or utopia, but a belief that an autonomous and free society which gives each community the right to choose its own social arrangements can exist. As long as their activities are creative and free, people enjoy and rejoice. A festive society needs to be restructured in such a way as to allow autonomous living through means in which all its members are minimally supervised by others.

For this reason, Mordem Sanat, Şaneşin Performance and Nisk Huner organized festivals in Mardin, Batman and Diyarbakir with the purpose of researching, documenting, building a prototype and reviving Çarşema Zipa's festival form.

Çarşema Zipa Festival took place on March 6 in Mardin, March 13 in Batman, and March 20 in Diyarbakır. These dates are the first three Wednesdays of March 2024.

Wednesday, March 6

location: Yalım Mahallesi Efere Meydanı

Gundê Mansûriyê Qada Eferê

MARDİN

Wednesday, March 13

location: Karşiyaka Mahallesi 324 Sokak

BATMAN

Wednesday, March 20

location: Sur Anka Derneği

Lale Sokak No: 30 Sur

DİYARBAKIR

- Sadiq Üsken – Payızxêr
- Mehdî Zana – Bekle Diyarbakır
- Çetoyê Zêdo & Yavuz Akkuzu – Dîroka Şanoya
Kurdi
- J.L. Moreno – Spontanite Tiyatrosu (Piskodrama-
Sosyodrama)
- Thomas Richards-Grotovski ile Fiziksel Eylemler
Üzerine Çalışmak
  - İvan İllich -Şenlikli toplum
- Tiyatro Tarihi – Oscar G. Brockett
- Vegotinên Devki / Sözlü Anlatılar / Oral narratives

çavkanî / kaynakça / sources

wêne / fotoğraf / photograph

Veysel Seçen

wergera îngilzî / İngilizce çeviri / english translation

Sedat Arslan

kom / ekip / team

Nünerên Saziyan

Gulan Mizgin Tekin, Egıt Fırıt (Nisk Huner), Recep içen (Şaneşin Performans), Savaş Işık, Barış Işık (Mordem Sanat)

Koordinatorên Projeyê

Baran Güven, Cansel Deveci

Alikariya Şahiye

Pat Atölye - Esin Aslan

Karakterê Mirê Miran

Gül Dođan, Fatma Güneş, Pelin Saran, Şehriban Zengin, Yusuf Deniz, Ramazan Yıldırım, Diyar Akat, Muhammed Ali Turfan, Serdil Tekdađ

Koma Erbane

Havin Hazar

Havin Tekeş

Pelin tekeş

Almina zeybek

Egıt Fırıt (Çêker)

Mehmet Sait Şan (Koordinasyon)

Veysel Seçen (Derhêner)

Ferhat Tekin (Kameraman)
Vedat Zengin (Alikarê Derhênerî)
Sait Ozer (Aşpêj - Danûk)
Ümit Aktaş (Alikari)
Şêrko Janzem (Alikari)
Erdal Açıl (Alikari)
Bekir Arslanhan (Alikari)
Sakine Şalvacı (Alikari)
Ercan Piroz Şêr (Alikari)
Mehmet Emin Cırık (Alikari)
Dilek Canpolat (Alikari)
Sur Anka Kadın ve Gençlik Derneği (Alikari)
Duriye Erel (Alikari)
Emine Tan (Alikari)
Evin Turhan (Alikari)
Sumru Yılmaz (Alikari)
Şîrin Sağlam (Alikari)
Wedat Ermiş (Alikari)
Özgür Sinan Elik (Alikari)
M. Xelat Ertoşî (Alikari)
Yalım Köy Derneği (Alikari)

spasî / teşekkürler / thanks

Pirtûka Kurdi
Diwan Academy
Batman Yeni Sahne
Tiyatro Ritüel
Tuncay Ozel
Erol Şaybak
Tezgel
Lens Production
Yaser 'Elî
Seyîd Ehmed Erçin
Aydın Üneşi
Üsivê Hesoyê Kulî
Berken Bereh
Ayşe Ölmez Ertekin
Eylem Meletî
Erkan Yaşar
Asmin Yaşar
Mardin Barosu
Mardin Kesik
Mardin Ses
Ömer Gültekin
Kenanê Nado
Sezgin Dinç
Şükran Algül
Erkan Yaşar
Asmin Yaşar
Mümin Ağcakaya

**“Zîpim zîpedar im
Ku bibarim xweş bihar im
Ku nebarim sermadar im.”**

